

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
❧ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❧

ÅRGÅNG 2
HÄFTE 9
1915

Ledig annonsplats!

Världsberömda symaskiner!

Kvinnliga juridiska byrån

Wallingatan 12.

Allm. tel. 183 36.

Kontorstid: 10—3.

Utför alla slags juridiska uppdrag.

BILDADE damer och herrar er-
hålla mycket god hel- och mål-
tidsinackordering. Även extra mat-
gäster mottages. Möbl. o. omöbl.
rum för längre eller kortare tid.
Obs! Gott bord. Piano.

Eriksonska Pensionatet

Drottninggat. 83, 2 tr.

M. Nordenfelts högre handarbetslärarinnesemi- narium och kvinnliga yrkesskola.

Göteborg 3. Understöd af stat och kommun. Höst. fr. 1:ste Sept.

Af Kungl. Maj:t godkänd **handarbetslärarinnekurs** om 3 terminer med kompetens som medför rätt till högre lönetursberäkning. **Fortsättningskurser** om 1—3 term. för utbildning af **yrkes-, seminarie-, och hemslöjdlärarinnor**. Kurser för direktoriser, tillskärerskor, sömmerskor. Kortare kurser för hemmet.

26 Juli—31 Augusti **extra fortsättningskurs för lärarinnor i kvinnlig slöjd.**

Ett flertal friplatser. Prospekt sändas.

Ledig annonsplats!

HERTHA

ÅRGÅNG II

1 MAJ 1915

HÄFTE 9

Några tankar om flickskolan.

Med anledning av en diskussion om samhällets krav på kvinnorna.

I en tid som den närvarande, då man hör särskilt mycket tal om samhällets krav på individerna, torde ej vara alldeles ur vägen, att en intresserad tar sig friheten framlägga några synpunkter i ämnet. Den sida av saken, som här kommer att beröras, är den högre flickskolans och i någon mån även hemmets plikter mot de blivande medborgarinnorna.

Må det då först tillåtas mig att helt flyktigt vidröra vad jag anser vara nackdelarna av det rådande systemet, i synnerhet som utvecklingen alltjämt hotar att gå i en riktning, som enligt min åsikt inger allvarliga farhågor för framtiden.

Har det aldrig frapperat även andra iakttagare, att vi nu — då lärarna tendera att bli så utpräglade specialister, att man känner sig mycket undersam om huruvida det är enbart till fromma — kräva en rentav förbluffande mångsidighet av flickskolans elever?

Man torde med fog kunna våga det påståendet, att de obligatoriska kurserna

omfatta åtskilligt, vars *raison d'être* i skolan kan ställas under diskussion. Handarbete (i de högre klasserna i regel huvudsakligen prydnadsarbeten) t. ex. har sedan långt tillbaka haft sin plats på schemat och får säkert behålla den ännu länge. Härtill kommer på många håll (och de bli allt flera) det naturligtvis ganska omfattande ämnet huslig ekonomi. Åt detta ämne tycks i de klasser, där det förekommer, i allmänhet anslås en hel eller åtminstone mer än en halv skoldag, och på sina håll fortsätter hushållsarbetet så långt fram på eftermiddagen, att man ej förnuftigtvis kan begära någon läxläsning av eleverna till följande dag. De orka helt enkelt icke, ovana, som de oftast äro, vid så pass styvt praktiskt arbete. Dock måste de skolor, som betungas av ämnet, för konkurrensens skull försöka vinna samma teoretiska resultat som de övriga. I Stockholm ha vi dessutom sociala kurser, vilka i de flesta fall tyckas vara obligatoriska för 8:de klassens elever och som naturligtvis

böra illustreras av besök i fabriker, välgörenhetsinrättningar etc.

Men icke nog härmed. I den i sig själv naturligtvis riktiga avsikten att utrusta flickorna så väl som möjligt eller att ge dem en välbehövlig motvikt mot det teoretiska arbetet, har man på respektive håll infört eller ämnar införa andra, väl ibland valfria ämnen av olika slag, såsom uppfostningslära, bokföring, klädsömnad och vävning, eller vad de allt må heta. Och det värsta av alltsammans är, att man på grund av sin kännedom om människo-naturen kan befara, att även dessa (de äro ju så utmärkt nyttiga, och det är flickor det gäller) så småningom samt och synnerligen bli obligatoriska. Slutligen kan man ej undgå att bli mycket betänksam, när man får del av alla de olika förslag, som tid efter annan ha framställts, ej minst på de sista årens skolmöten. För icke länge sedan läste jag i en av våra pedagogiska tidskrifter, att man i Tyskland gjort försök med barnavårdskurser i skolorna (i brist på riktiga barn att sköta användes celluloiddockor), och det antyddes, att våra skolflickor torde få samma förmån. Ja, vore man blott viss om att detta experiment stannade inom folkskolan, så kunde man ju, så när som på dockorna, skänka det sitt varma gillande. Men man kan aldrig veta. På ett skolmöte härom året höjdes en röst, för att ta ett exempel bland många underligheter, för att flickor gärna kunde få lära sig damma i skolan. O. s. v. Läger man så härtill, att förslag framställts, att flickorna redan i alla skolor borde för att träna sig för blivande uppgifter aktivt deltaga i nå-

got slags fattigvårdsarbete (försök ha redan gjorts med att låta dem besöka fattiga hem och sälja postsparmärken), så får man ju ett ganska brokigt mönster.

Nu faller det ju alldeles av sig självt, att alla dessa saker äro nyttiga, ja, för en mängd kvinnor delvis outhärliga. Men det enligt min åsikt orimliga ligger i att mycket för mycket skall göras på en gång. När betungas någonsin manlig ungdom ur de bättre situerade klasserna med så många vitt skilda uppgifter på en gång? Var, där det ej är en hård ekonomisk nödvändighet, begär man av en gosse, att han skall börja utbilda sig för ett yrke (som han därtill kanske aldrig kommer att ägna sig åt), medan han går i skolan? Är det ej slöseri att plottra bort en dyrt betalad skoltid på detta sätt? Är ej systemet en orättvisa mot flickorna? Det måste en gång sägas, detta: att vilja bibringa all möjlig slags utbildning på en gång är ett mycket farligt fel, som vidlåder även andra slag av kvinnliga läroanstalter (anmärkningen träffar t. ex. våra högre seminarier, där teoretisk och praktisk utbildning skall ske på en gång och på en alltför knappt tillmätt tid). Jag tror för min del icke, att kvinnliga hjärnor eller över huvud taget några hjärnor alls äro så beskaffade, att systemet passar. Männe intelligensen ej vattnas ur i stället för att skärpas, och männe det praktiska resultatet blir gott?

Det är också väl värt att beakta hur vi kommit dit, där vi nu stå, vilka kategorier av människor det företrädesvis tycks vara, som fört fram alla dessa nya uppgifter. Två av dem synas vara

mycket talrikt representerade. Först ha vi en del herrar. (Av påtagliga skäl ha männen haft och ha alltjämt alltför mycket inflytande på reglerandet av kvinnobildningen. Det vore t. ex. intressant att veta hur många flickskolor i landsorten, som fingo ämnet huslig ekonomi sig påtvingat av den enbart manliga skolstyrelsen, fast lärarpersonalen med föreståndarinnan i spetsen undanbådo sig nyheten.) Vidare företrädes riktningen ofta av damer, som aldrig förvärvat någon duglighet i praktiska ting och som med rätta känna detta som en stor brist hos sig själva. Båda dessa grupper leva på grund av bristande praktisk erfarenhet i den illusionen, att skolan kan bibringa allmän praktisk duglighet och draga mänskligt nog den i alla fall kanske förhastade slutsatsen, att skolan då också bör bibringa den.

Däremot har jag sällan eller aldrig träffat på en verkligt duglig och kunnig husmor, som varit särskilt förtjust i alla dessa flickskolans utflykter. En sådan vet, att allmänt intresse för praktiska ting och en viss allmän duglighet icke kan bibringas annat än i hemmet, och hon är klok nog att vilja ha valuta för sina flickors höga terminsavgifter (d. v. s. hon vill, att skolan skall bibringa flickorna de teoretiska kunskaper, som hemmet i regel omöjligt kan meddela). Allt, som närmar sig fackutbildning, brukar hon vilja ha förlagt till längre fram.

Härmed ha några önskemål redan blivit antydda, och jag skall nu söka formulera dessa.

1. Låt skolan för de mera läsbevågade flickorna få förbli en övervägande

teoretisk skola (de mest studiebegåvade synas mig f. n. vara jämförelsevis illa tillgodosedda).

Med fara att synas gammalmodig vidhåller jag, att detta är det enda förnuftiga, emedan det bestämt är vad vi verkligen behöva. Låt flickorna så väl som gossarna få den oskattbara förmånen att på allvar ägna sig åt sina studier under den dyrbara tid, som kan anslås däråt. Låt dem gärna "plugga" litet mer koncentrerat och få mer av den minneskunskap, som väl knappast förvärvas senare. Vålbegåvade, normala flickor må endast väl därav och tycka vanligen, att det är roligare än det andra. I motsats till en rätt gängse uppfattning är det t. ex. min erfarenhet, att flickor äro roade av ett och annat repetitionsförhör eller annan mer omfattande redogörelse för vad de lärt. Det är bestämt ett misstag, att dessa på något vis skulle ta kål på deras nerver. Det är ju en god och lyckligtvis även rätt allmänmänsklig instinkt, som också flickor ha, att det är nyttigt att lära sig saker grundligt och att kunna hålla ihop sitt vetande. Men det ser nästan ut, som om man ville förmena flickor denna trevnad. Det förefaller ibland nästan som om särskilt män skulle vara rädda för att låta dem förvärva fasta, grundliga, teoretiska kunskaper. Slutligen må påpekas, att t. o. m. examen väl ej uteslutande är av ondo, utan i framtiden torde få något mera plats.

Härmed är naturligtvis icke sagt, att man ej med glädje skulle vilja undvara en del av den enorma massa teoretiskt vetande, som ungdomen nu för tiden måste försöka behärska med fara att

alldeles förlora förmågan att skilja på huvudsak och bisak. Härom kunde ju mycket vara att säga, men här torde de flesta ha samma åsikt, och här är det ju frågan om ett lyte, som vidlåder även andra skolformer.

2. Låt oss ha en något mera praktisk linje för de flickor, som ha en mera avgjord läggning åt praktiskt håll.

För detta ändamål ha vi förmodligen redan vad vi behöva på skolschemat. Skillnaden och vinsten skulle bli, att de praktiska ämnena ej skulle utan urskiljning tvingas på alla elever, utan omfattas av företrädesvis de flickor, som kunde ha verklig valuta av dem.

3. Låt oss förlägga kursen i huslig ekonomi till efter slutad skolgång.

Detta är ett önskemål, som ligger många mycket om hjärtat, och detta av flera skäl. För det första kan man då säkert få ett oändligt mycket bättre och varaktigare resultat av kursen. En hel del ha en på erfarenhet starkt grundad tro, att skolflickor i allmänhet hoppöst fort och grundligt glömma den husliga ekonomi de inhämtat i skolan och som de ej genast fått ordentlig användning för. I annat sammanhang har redan påpekats, att skoltiden bjuder på alldeles för mycket på en gång. Följden blir, att alltsammans lätt, som man säger, blir varken hackat eller mallet. Både det teoretiska och det praktiska arbetet torde bli så pass lidande, att anordningen i längden kommer att kosta mycket mer, än den smakar. Därtill kommer det viktiga, men på sina håll envist ignorerade faktum, att det finns många kvinnor, som ej behöva, ja för vilka det är ett slöseri att an-

vända en del av sin utbildningstid på att lära sig laga mat. De böra ej tvingas att offra en del av sin skoltid på ett för dem onyttigt ämne.

4. Låt oss få flere bra fackskolor, som tillgodose olika behov.

Här behövas knappast några kommentarier, då väl de flesta torde vara ense angående denna punkt. Tillgången till flera fackskolor av olika slag skulle ju bland annat ha det goda med sig, att man i större utsträckning än vad som nu är fallet, kunde uppmuntra en del flickor, som skulle må väl därav, att sluta skolan tidigare.

5. Låt hemmet få göra sitt.

Naturligtvis varken kan eller bör hemmet vara någon slags fackskola. Men det är väl ändå hemmets sak att bibringa barnen (gossarna behöva detta lika väl som flickorna) ett visst allmänt intresse och för en viss duglighet i samt kanske framför allt den sanna vördnaden för praktiskt arbete. Detta är hemmets sak, därför att bestämt endast hemmet kommer så väl åt barnen, att det kan göra saken bra. Alla människor påstå sig ju skatta praktisk duglighet och praktiskt arbete mycket högt, men ändå förefaller det bra ofta, som om beundran ej vore så särdeles äkta. Är ej manne intellektuellt arbete onaturligt överskattat just nu? Och hur många däremot tyckas verkligen se vilken bra mycket allmänmänskligare utveckling ett praktiskt arbete ofta ger än ett rent teoretiskt?

Vidare skulle väl hemmen kunna göra något av de långa ferierna samt tillse, att behövlig fackutbildning verkligen följer på skoltiden.

Nu höres från många håll invändningen: "Ja, men hemmen kunna inte." Då få väl hemmen lära sig, ty annars går det på tok. Låt oss ej tänka för lågt om hemmen; de måtte väl också vara mäktiga av evolution. Mätte ej heller skolan begå det ödesdigra missgreppet att åta sig allt, som hemmen tilläventyrs försumma. Det kan väl aldrig vara rätta vägen, allra minst bland de burgnare samhällsklasserna.

Som stöd för här ovan framhållna synpunkter torde det kanske till slut tillåtas mig att framhålla, att en fond av fasta kunskaper samt en förståndigt uppövad arbetsförmåga väl dock måste vara den bästa förberedelsen för livets uppgifter, sådana de te sig nu för tiden bland civiliserade människor. Denna grund att stå på synes vara precis lika nödvändig för en kvinna som för en man, och hon behöver den säkert, vare sig hennes verksamhet kommer

att ligga inom det egna hemmet eller inom andra områden. Det ligger ju ändå nära till hands att tro, att den, som lärt sig sköta en sak ordentligt och med kläm, skall vara åtminstone något bättre skickad att gå i land med även andra uppgifter, än den, som försökt sig på allt möjligt utan att grundligt sätta sig in i något.

Slutligen finns det ett område, där skolan och hemmet skola och kunna räcka varandra handen till kraftigt samarbete för samma mål. Jag tänker på motarbetandet av överansträngning samt på ungdomens fysiska uppfostran. Denna är väl än i dag bra bristfällig, i synnerhet flickornas. Här syndas otroligt. Ämnet är mycket lockande. Hur många människor i de bildade klasserna veta t. ex., att en frisk kvinnokropp är arbetsduglig, stark och uthållig?

ANNA SONDÉN.

Kriget — en social strålkastare.

En augustiafton förlidet år befann jag mig nere vid Sundet, tätt intill ett av de fort, som försvara Kongens By. Det var en av dessa dagar i början av månaden, då luften kändes liksom vibrera av olycksbådande etervågor och en panikartad stämning gripit folket med det lätta, ljusa sinnet. Sundet låg skiftande i underbara färger alltefter vindkårens gång — i vinrött, i lasur, i smaragd; men det var nog inte många,

som hade ögon härför denna afton. Människorna stodo tysta och betraktade den ovanliga tavlan — Sundet utan fredliga seglare, men med en lång rad av krigsskepp, som skulle försvara den enda öppna inseglingen till huvudstaden.

Solen sjönk bak skogen, vinden stillnade av, och skymningen bredde sitt dok över hav och land. Och när det blivit tillräckligt mörkt, började krigsskeppen med sina gnistsignaler, och

strålkastarna i land sattes i gång. På en vall helt nära där jag satt var en sådan placerad. Jag kunde se, hur det intensiva ljusfluidet slungades ut som i virvlar och hur det samlade sig till en kompakt stråle, vilken inom ett ögonblick hade nått horisonten. Allt på sin väg förvandlade denna stråle — icke till dag, det är för litet sagt, utan till ett genomträngande vitt astralljus, som ovevkligt blottade varje skrymsla i synfältet. Jag minns särskilt en motorbåt med fyra herrar, som passerade innanför minfältet, förbi fortet. Jag vet ej, om sällskapet ansågs misstänkt, men gång på gång fick strålen vända tillbaka och förfölja båten, tills var detalj var undersökt och de fyra personernas signalement givet.

— — — — Många gånger under den vargvintertid, som sedan gått, har jag kommit att tänka på denna afton och strålkastarnas arbete, hur den förvandlade natt till dag och obarmhärtigt blottade allt vad mörkret gömde på. I vårt moderna samhälle finnas områden, som vi under vanliga fredliga förhållanden hälst gömma i skymundan under ett nervstillande dunkel. Det kan vara, att dessa områden äro så ömtåliga, att vi draga oss för att röra vid dem. Det kan också hända, att bekvämlighet eller vinstbegär ser sin fördel i att låta stillaståendets skugga vila däröver. I fredstid, då det sociala samvetet har så många inbjudande dunkuddar att vila på, kan detta nog gå — till en tid åtminstone. Men låt först krigets strålkastare börja sitt verk, och vi skola finna att den sociala sömnaaktigheten måste ha ett slut överallt. För

att ett land skall kunna vinna utåt, måste den inre positionen vara stark. Vad som möjligen förloras utåt måste ersättas inåt.

Ett stort arbete har strålkastaren nu fått. I öster och väster, i Tyskland— Österrike såväl som i England och Frankrike, går den hela samhällshorisonten runt och blottar ekonomiska, sociala, moraliska brister. Och det märkvärdiga är, att i denna ödesdigra tid finner man utan större svårighet lösningen på mer än en kvistig fråga.

Efter de källor, som varit mig tillgängliga från de olika länderna, skall jag försöka dra fram några af dessa i synnerhet för kvinnan viktiga frågor.

I.

Ett drag, som faller starkt i ögonen, är den omvärdering av människomaterialets sociala betydelse, vilken som bäst pågår.

De unga, de kraftiga gå under. De mindrevärdiga lämnas kvar att bära framtidens utveckling. En i sanning hissnande tanke! Men är det icke något av detsamma, som på storindustriens område försiggår ständigt och jämt? Det fysiskt starka, från skog och mark hämtade människomaterialet går efter hand under och ersättes av ett släkte, vars vitalitet undergräves av bleksot, tuberkulos, nervösa rubbningar och yrkessjukdomar. Och olycksfallen vid maskinerna skapa krymplingar så gott som något krig.

Jag vill nu ej tala om ett sådant land som Förenta Staterna, där bristen på skyddslagar och kontroll för vart år som går låter en ansenlig arbetararmé sjunka

i en förtidig grav. Tyvärtom skall jag som exempel välja något av det bästa, nämligen det sociala föregångslandet Tyskland. Med sina skydds- och försäkringslagar samt sin förträffliga kontroll sätter detta land in aktningvärda krafter på att motarbeta det industriella arbetets vådor för liv och hälsa. Och trots allt detta, vilka människooffer kräver icke industrien! Enligt den sista statistiska redogörelse jag sett hade under år 1912 inträffat icke mindre än 137,089 olycksfall vid maskinerna — n. b. olycksfall, för vilka understöd lämnats, antingen till den skadade själv eller till hans efterlämnade. Antalet av de olycksfall, som ansetts bero på arbetarnas egen försumlighet, är således ej medräknat. Olycksfall med dödlig utgång voro samma år 10,300, således fjärdedelen av vad den tyska armén förlorade i döda under kriget 1870—71. Läger man härtill, att yrken finnas, där arbetarnas medelnsålder är 34 à 35 år, att i ett flertal andra yrken arbetaren når sin högsta prestationsförmåga innan fyllda 40 år, att tuberkulos och yrkessjukdomar härja bland de yngre samt att procenten av dödfödda eller klena, anemiska barn är oroväckande stor inom vissa yrken — så torde av allt detta framgå, det ett industriår under djupaste fred i kraftspillen ej torde stå synnerligen mycket efter ett medelmåttigt krigsår. Men så länge full ersättning för det förbrukade materialet står att uppdrivas anses offret på industriens altare för berättigat — guldfloden får utgöra valutan. Faran inses först i hela sin utsträckning, när kriget kommer med

sin extra åderlåtning på samhällskroppen.

I de krigförande länderna äger nu också en intensiv verksamhet rum för att om möjligt bota skadorna. Så långt har man väl ingenstades ännu kommit, men man har åtminstone börjat i den rätta kanten. Man har börjat med början, barnaföderskan, barnet. Och nu får man se, hur skrankor, som förr voro oöverstigliga, falla, huru önskemål, för vilka kvinnorna förr förgäves kämpat, nu uppfyllas.

Sålunda löses frågan om det utom äktenskapet födda barnet särdeles geschwindt. På en gång får man ögonen upp för att denna hittillsvarande paria, som människomaterial betraktad, kan bli lika värdefull som det äkta barnet och därför bör ges samma möjlighet till bevarande av liv och hälsa. I Ungern, föregångslandet på barnavårdens område, erhålla sådana barn statens krigsunderstöd lika med äkta födda, för så vitt fadern har erkänt barnet, fött eller ännu icke fött, som sitt eget innan han drog i fält. I Tyskland gäller något liknande, men endast för sådana barn, för vilka fadern allaredan betalat uppfostringsbidrag. Senare har det tyska moderskyddsförbundet petitionerat om att få statens bidrag utsträckt till att omfatta även de genom kriget faderlösa oäkta barnen. Förbundsrådet å sin sida har lovat att tills vidare provisoriskt genom förordning, senare genom utbyggnad på 1907 års lag sörja för dessa barn i enlighet med förslaget.

Såsom vi se, är det ännu blott fråga om sådana oäkta barn, vilkas fäder genom krigstjänsten äro förhindrade att

sörja för de sina. De, som kunna vara i lika mån lidande genom den arbetslöshet kriget skapat, komma ej i betraktande. I alla fall har en ny princip härmed slagit igenom. Det att staten påtager sig försörjningsplikt för dessa barn också som faderlösa höjer bestämmelsen upp över det tillfälliga nödläget. — — —

I Tyskland är sjukförsäkringen sedan rätt många år obligatorisk under en viss inkomstgräns (2,500 mk) och sjukkassorna förpliktade att utbetala understöd också i tillfälle av barnsäng. Detta understöd, som hittills varit satt skäligen lågt, har nu i anledning av kriget och så länge kriget varar blivit utvidgat till en rätt betryggande hjälp — för den, som kan komma i betraktande. Den försäkrade barnaföderskan erhåller nu: 1) ett tillskott af 25 mk en gång för alla, 2) 1 mk om dagen i 8 veckor, 3) ett tillskott av 10 mk, om läkarhjälp behöver anlitas, 4) eventuell en amningspremie på $\frac{1}{2}$ mk om dagen under högst 12 veckors tid.

För att hustrun skall erhålla dessa fördelar, måste hon dock antingen vara självförsäkrad och som sådan ha tillhört en sjukkassa i 6 månaders tid, eller också måste hennes i krigstjänst stående man under det gångna året ha varit sjukförsäkrad minst i 26 veckor eller också omedelbart förut i 6 veckor. Inskränkningarna äro således rätt stora. Man anmärker dessutom, att förordningen, som är utfärdad den 3 dec. 1914, ej har tillbakaverkande kraft, och ävenså, att den ej har betänkt den ogifta modern. Även gör man från kvinnohåll gällande, att

många hustrur, vars män före kriget hade en årsinkomst över den försäkringspliktiga, genom de nuvarande svåra förhållandena kommit i ett nödläge, som vid en förlösning ställer dem i lika mån hjälpbehövande. Den agitation, som i flera år pågått för att få strecket, såväl som understödets belopp, höjt, vinner antagligen av omständigheterna ökad styrka.

Det är säkert försvarligt, att staten i första hand sörjer för deras familjer, som vid fronten sätta livet på spel för fäderneslandets skull. Denna förordning av 3 dec. 1914 åsyftar dock något mer än att vara en human förhållningsregel. Dess motivering är, att "de väldiga offer av människoliv, som kriget fordrar, göra det till fosterlandets oavvisliga plikt att sörja för den kommande generationens bevarande och stärkande redan vid dess inträde i livet" — således ett socialpolitiskt syfte. Av denna anledning vågar en kvinnotidning en diskret antydning om att förbundsrådet vid sin ojämna tillämpning av försörjningsplikten synes vilja stödja de starkare och kraftigare samhällsmedlemmarnas avkomlingar på bekostnad av de såsom svagare ansedda barnen av krigsodugliga individer.

*

Formen för äktenskaps ingående hör säkert hos alla folk till det av lag och sed hårdast bundna. Minsta utvikning från det traditionella, och vederbörande anses knappast som "riktigt gifta". Men också i detta fall bereder krigstillståndet åtskilliga överraskningar. Från öster och väster hör man talas om

hastigt hopkomna "krigsbröllop", som ha full laglighet. Rekorden härvid slår dock säkerligen Ungern.

I detta land har hittills dopattesten varit det avgörande. Utan behörig sådan ha två älskande kunnat få gå och sucka för varann hela livet igenom utan möjlighet att sluta hymens band. Och för de arma kasserade gäller ännu samma stränga bestämmelse. För hjälten under fanorna däremot jämnas vägen på det mest tillmötesgående sätt. Han behöver inte en gång inställa sig personligen till bröllopet. Med en ställföreträdare och brudgummens skriftliga samtycke får vigseln fullbordas. Ett egendomligt experiment i alla fall! Det vore ju icke uteslutet, att den verkliga brudgummen kunde finna döden samtidigt med vigseln och att bruden således vigdes — vid en skugga.

M. ANHOLM.

De danska kvinnorna politiska medborgare.

Genom den av danska landstinget och folketinget nu beslutade grundlagsreformen ha Danmarks kvinnor erhållit politiska rättigheter lika med männen. Vi återkomma till saken i Herthas nästa nummer.

Den svenska delegationen vid fredskongressen i Haag fick slutligen följande sammansättning: fru Nina Andersson, Västerås, teol. kand. Emilia Fogelklou, fru Anna Glasell-Andersson, Djursholm, fröken Emma Hansson, Landskrona, fru Anna Holm, Nääs,

fröknarna Anna Kleman och Anna Lindhagen, Stockholm, friherrinnan Ellen Palmstierna, Stäringe, fru Ruth Randal-Edström, Västerås, d:r Naima Sahlbom, fröken Mathilda Widegren och fru Elin Wägner, Stockholm.

Kvinnorna och kriget.

Kriget är alltjämt den fasansfyllda verkligheten, som vi inte slippa undan ifrån. Inte ens vi "neutrala". Tryckande tungt återverkar det även på våra förhållanden, och tryckande tungt vilar medvetandet om det förfärliga, som alltfort pågår utan rast och uppehåll, över oss alla. Och ändå måste det vara så, att många sakna förmåga att verkligen levande förstå vad det är som sker. Hur vore det annars möjligt för dem att med så i det stora hela bibehållet lugn dag för dag läsa tidningarnas fetstilsrubriker, som dock äro koncentrerad historia av de mest oerhörda rysligheter. Men de fatta det inte för sina hjärtans tröghets skull. Den hindrar dem att förstå det gräsliga i hela dess utsträckning. Deras fantasi räcker inte till, och på det sättet veta de inte vad som verkligen händer.

Därför behövs det att någon talar ut till dem.

Rosika Schwimmer gjorde det nyligen en kväll i Stockholm. Jag tror att de som då hörde henne i Grand Hôtels stora sal kommo till att se kriget — och däremot att vilja freden.

Som hon stod där på estraden — tekniskt taget ännu mera vältalare än den från förr kända livliga och kvicka Rosika Schwimmer och med hela sitt väsende

vibrerande av nu upplevd sorg och fasa — hade hon hela den stora åhörarskaran nästan andlös i sitt grepp. Hennes ord lyste utan skoning in i krigets mörka, bottenlösa elände, blottade obarmhärtigt det förfärligaste, rev och slet sönder vad som ännu kunde finnas av någon försonande illusions slöja. Det var världens olyckligaste generation hon tecknade bilden av mot bakgrunden av det bloddrypande och eldslågande helvete, som jorden blivit till.

Det var icke till fredsdomstolar och Haag-konferenser, som Rosika Schwimmer satte sitt hopp om räddning ur eländet. Det var till kvinnornas vägran att vara med om det vansinnigt meningslösa, till mödrarnas vägran att föda barn för att de skola slaktas ned, till deras nu medvetna hat till kriget. Och till kvinnornas vilja att hålla uppe det internationella samband, som brustit på alla andra håll.

Hon trodde på det Haag-möte, som i dagarna samlat kvinnor från olika delar av jorden till en demonstration för fred. De krigförande makternas kvinnor sida vid sida med varandra och de neutralas i sympatyttring med dem.

En tro, som så genomglödgade hennes tal, att den till och med rev de lugna svenskorna med. Det var mra än ett tack för hennes mäktiga ord, som den stående publiken bragte henne i de först ytterligt långsamt avtagande bifallsyttringarna. Mig tyckes där låg i dem en försäkran och ett löfte — att stå upp och hjälpa till att göra det till synes ännu så omöjliga möjligt genom en brinnande tro och en levande vilja.

E. K—N.

Glimtar utifrån.

Krigets fiender. Det är lite tråkigt, men det måste registreras, att kallelsen till den kongress, vilken enligt Rosika Schwimmer är ämnad att rehabilitera "Haag" som pacifistiskt begrepp, har väckt en tveksam och förlägen genklang där den inte blivit brutalt avvisad. Som undantag lyses England, vilket vi förut omnämnt, och Österrike. På dessa håll har man vågat varmt och öppet göra propaganda för det oerhörda tilltaget. I Wien bildades en förberedande kommitté på tjugoen medlemmar, bland vilka vi finna Rosa Mayreder, och ett värtaligt upprop utsändes, där kongressen betecknades som "en världshistorisk manifestation av kvinnorörelsens ideal". "Allgemeiner österreichischer Frauenverein" och Wiens "Neuer Frauenklub" utsågo delegerade, och sympatiuttalanden, penningbidrag och anmälningar om deltagande inlöpte från alla delar av monarkin.

Om de tyskor, som höra till mötets anordnare, är följande märkliga drag att berätta. På Amsterdamsammankomsten i februari påyrkade de, att Chrystal Macmillan skulle åta sig ordförandeskapet. Engelskorna protesterade i den meningen, att en neutral person vore lämpligare vid detta tillfälle, men tyskorna vidhöll, att de just ville ha miss Macmillan, och så blev det. En sagolik syn — dessa ädelt civiliserade gestalter mitt i det av rasande vilda stammar befolkade Europa!

För en sådan grad av civilisation finns alltså jämt ringa utsikt i Frankrike. Le Temps har specialiserat sig på utrotandet av de hemliga och blyga ansatser till kvinnlig fredsörelse, som hota att en smula undergräva "l'union sacrée", och La Française, representant för sitt folks högsta etiska nivå, understöder med långt fruktansvärdare auktoritet detta fosterländska verk. Om någon fransk hjältinna skulle ha riskerat Haagäventyret, så har hon sin länge sedan färdiga etikett påklistrad: "Landsförrädare".

Hans majestät Kriget är att gratulera. Vilken potentat har så få verkliga fiender? I de flesta länder torde man kunna räkna dem på fingrarna liksom de rättfärdiga i Sodom. Men fredsvännerna? Ack ja, de äro legio; vi ha nästan aldrig träffat annat än fredsvänner.

Tingens logik och mänskornas. Mr Lloyd George prisas av The Vote som den nutida varietetens vigaste förvandlingskonstnär. Hans senaste roll är den lidelsefulle nykteristens. Men var det inte han som för några månader sedan, då han lade skatt på ölet, fällde det tändande ordet: "Hädanefter skall varje man, i det han tömmer sitt ölglas, kunna säga sig, att han dricker för fosterlandet!" Samtidigt beskattades teet, för att icke denna harmlösa livdryck skulle åtnjuta orättvis gunst. Nu låter det som sagt annorlunda, och med största skäl.

Det i höstas vidtagna försöket att muta allmänna opinionens oro över militärens dryckesexcesser var väl den bisarraste regeringsåtgärd världshistorien kan anteckna. Det bestod i att förbjuda servering åt kvinnor på krogarna före ett visst klockslag på förmiddagen! Om det morgonfriska spritbegär, som antogs förefinnas synnerligen hos soldathustrur under gemålernas frånvaro, koncentrerades på dagens senare timmar, så måste engelska armén bli all right.

Suffragisternas energiska protestkampanj väckte, som det plägar ske i dessa brännbara materier, åtskilligt grovt missförstånd även inom deras egna led. "Jaså", frågade moraliskt upprörda insändare i The Common Cause, "ni önska således, att kvinnorna ska supas ohejdat? Är det inte en välsignad sak, att lasten inskränkes på något håll?" o. s. v. Suffragisterna påvisade lugnt, att dessa ovisa ivrare, kanske omedvetet, stödde sig på samma ödesdigra grundsatser, som härskar i fråga om en annan last: den sexuella promiskuiteten. (Med sina skarpa engelska ögon skulle de utan tvivel upptäcka liknande försåt på botten av vårt patriarkaliskt alkoholdistribuerande Stockholmssexualsystem.) För sin del eftersträva de lastens inskränkning på alla håll och acceptera med glädje de längst gående restriktioner, förutsatt att de göras allmänna. De bekämpa alltså klasslagstiftning liksom könsdito.

När Lloyd George fram på vårsidan började observera, att dryckenskap förekommer även bland män, slog det honom, att den egentligen uppträdde hos de arbetare, som syssla med ammunitionstillverkning, och att denna fabriktionsbransch, för tillfället den viktigaste av alla, därigenom led avbräck. Vad hade varit natur-

ligare än att helt enkelt avstänga nämnda mänskoklass från spritkonsumtion! Nej, omöjligt, det stämmer inte med brittisk frihet och demokrati att lägga skymfligt tvång på en viss del av befolkningen (den manliga nämligen). På omvägar kunde det möjligen låta sig göras, t. ex. genom att hålla krogarna stängda vissa timmar i de distrikt, där vederbörande ha sitt arbete. När det febrila jäktet en gång släpper efter, så kan ju en tacksam nation unna dem tillfälle att festa ut.

The Common Cause framhåller det förhatliga i detta brännmärkande av dryckenskapen på ett särskilt håll, bara emedan den där råkar vara påfallande oläglig. Man begär, att hela nationen — kungen har ju redan börjat — skall hjälpa ammunitionsarbetarna att hålla sig nyktra, och det inte för mordverktygens utan för livets skull.

Women's Freedom League har tagit ett praktiskt litet steg i denna riktning genom att sätta upp ett eget "public-house", efter föreningens vördade ledare kallat The Despard Arms. Mrs Despard drömmer om införandet av ett städad och oskyldigt värdshusliv bland Englands vanvårdade breda lager och uppställer som mönster de tyska "beer-gardens" med deras idylliska familjegrupper.

Principerna vid vägskälet. Vid krigets utbrott hörde vi ej utan häpnad, att suffragetterna slöto icke blott stillestånd utan allians med regeringen. Verkningarna av denna sällsamma åtgärd ha dock inte gjort sig bemärkta. Christabel och Annie Kenney reste till Amerika i höstas, och mrs Pankhurst begagnade ledigheten till att ge ut sina memoarer. Women's Social and Political Union slumrar alltså, vilket naturligtvis inte hindrar, att medlemmarna var för sig delta i de mångfaldiga krigsaktiviteterna. Dr Louisa Garrett Anderson, vars krigshospital i Paris vi tidigare talat om, har i vår hemallats av brittiska krigsdepartementet för att uppsätta och förestå ett stort militärhospital och till den ändan erhållit majorstitel. Hon är den första kvinnliga läkare, som accepterats av de engelska militärmyndigheterna.

The Irish Women's Franchise League, som också är en stridande organisation,

har intagit en helt annan hållning än sina engelska kolleger och andra rösträttsförbund. Den fasthåller orubbligt suffragettrörelsens grundsatser, som icke tillåta någon kompromiss med kriget. När suffragetterna förstörde egendom, så var det blott lör att på ett lättfattligt sätt skrämma upp andarna och demonstrera en samhällsuppfattning, för vilken mänskoliv och mänskovälfärd är heligare än egendom. Till kriget, som utan något ideellt syfte förintar både det ena och det andra, måste de alltså vara oförsonliga motståndare. Föreningen som sådan deltar icke i någon hjälpverksamhet, fortsätter sin rösträttsagitation och ägnar särskild uppmärksamhet åt de yttringar av brittisk militarism, som detta krig framkallar.

Internationalismens forum. Jus Suffragii har utsänt ett rikt och värdefullt aprilnummer med Haagkongressen som centralämne. Sverige representeras av tre bidrag: "What an international women's congress means" av Hilma Borelius, "Terms of peace" av Anna Wicksell och "Fredrika Bremer's call" av Ellen Kleman (en redogörelse för det av Hertha uppgrävda världsalliansförslaget med tillämpning för dagen).

Denna världstidning, vars halt och betydelse stegrats utomordentligt sedan den blev så tämligen ensam som internationalismens mötesplats, må här kraftigt anbefallas till prenumeration. Priset, kr. 3.60 pr år, är nästan generande billigt, men tidningens medarbetare begära inga honorar.

Till kvinnorörelsens front.

Krigets Tyskland mötte mig i Warnemünde så fort jag satt foten i land. Landstormssoldater och åter landstormssoldater i höga pittoreska kaskar av en modell, som jag sett förr men var? Knappast i verkligheten, kanske på några bataljmålningar.

En blick på ansiktena under kaskarna! Och differentieringsprocessen börjar — uniformeringen till trots. De avslöja sig, dessa förklädda jurister och docenter, ämbets- och affärsmän — det intellektuella och det praktiska livets typer —, som ordna och leda resandeströmmen genom den lika effektiva som hövligt genomförda granskningsprocedurernas olika faser. En stund senare får det civila livets representant sin tur att kommendera. Konduktören i järnvägskupén, som snabbt och tveklöst åtlydes av unga marinofficerare, som kommit på fel plats.

Hamburg! En överfylld kafélokal människor och musik! Livet pulserar då som vanligt! Men nej, allt är ej lika. Tyskarna ha blivit lågmälda och tystlåtna. På bangården tåg av Rödakorsvagnar med stackars förbundna passagerare blickande ut genom fönstren. Och tåg med trupper möta oss på vår väg. Tåg med kanoner. "Munitionsanfertigung" står det på järnvägsvagnarna. Stora baracker på ett solbelyst fält. "Kriegsgefangenenlager Königsmoor" läses i stora svarta bokstäver på de omålade väggarna. Man ser fångar, som njuta friluftsliv inom en ståltrådsinhägnad på några kvadratmeter.

"Reisende, helft unsere Brücken und Tunnel schützen" står det anslaget i kupén med upplysning att bomber flera gånger blivit kastade från tågen. Också ser man soldater med höjt gevär, hanen på spänn mönstra det förbisusande tåget.

“Esst kriegszeitgemäss!“ står det anslaget i järnvägsrestaurangen i Bentheim. Vad av tragedi som kan gömma sig under den uppmaningen blir väl dock mindre hjärtskärande än slagfältens, löpgravarnas och de förhärjade landens jämmerfyllda krönika.

Medan järnvägstågen föra tusenden och åter nya tusenden mot lidanden och död, sjunger våren livets jublande hymn i tyska bygder, där fälten grönska och knopparna svälla i det strålände solskenet.

På kongressbyrån, Damrak 28—30 Amsterdam! Ett älskvärdt mottagande av dr Mia Boissevain, den unga, intagande holländskan, som vi känna från Stockholmskongressens dagar.

Klockan 1,30 e. m. tisdagen den 20:de ägde resolutionskommitténs första sammanträde rum under Miss Macmillans (England) ordförandeskap. De närvarande voro: dr Aletta H. Jacobs, ordf. i Hollands F. K. P. R., fru van Biema-Hymans, ordf. i Holländska kvinnornas nationalförbund, dr Mia Boissevain, kongresskommitténs vice ordf. och sekreterare, Mrs Fannie Fern Andrews, U. S. A., (Special Collaborator U. S. Bureau of Education, Member of Council National Education Association U. S. A., Secretary American School Peace League, Member of International Peace Bureau Berne står det att läsa på hennes kort), Miss K.

Courtney, England, Mme Anna Ziperowsky, Ungern, Frau Helene Lecher, Österrike, fröken Thora Daugaard, Danmark, fröknarna Emma Hansson och Anna Kleman, Sverge.

Att de svårigheter, som yppa sig vid alla internationella kongresser, skulle vara mångdubblade vid denna var ju självklart. Och detta bekräftades också genom detta första sammanträde. Kongressens unika förutsättningar att bli en fredsdemonstration som ingen annan världen skådat belystes tillfullo genom underrättelsen om nya, uppdykande hinder för engelskornas färd över kanalen. Det är icke mindre än 180 engelska kvinnor, som ämna sig till kongressen. Kanske anses det lika eller nästan lika inopportunt, att kvinnor möta fiendens kvinnor i fredligt möte, som då engelska och tyska soldater i löpgravarna mötte varandra under julkvällens fred och hägn i broderlig endräkt? Vi kunna ju vara stolta över de bekymmer, som manifestationen av kvinnornas vilja till fred uppväcker.

Den sista nyheten från Frankrike är, att även en fransk representant infinner sig. Också Italien och Rumänien bli representerade. Man måste beundra det moraliska mod, den andliga självständighet, som kvinnor från de krigförande länderna i detta nu giva prov på.

Amsterdam 21 april 1915.

ANNA KLEMAN.

Kvinnorna och arbetsproblemet.

III.

Kommunikationsverken.

Inom statsförvaltningen intaga de s. k. Kommunikationsverken en särskild ställning. Genom de inkomster de tillföra staten bekosta de sin personals avlöning och pensionering och äro, så att säga, självförsörjande. Dit höra telegrafverket med rikstelefonen, postverket och statens järnvägar. Till de centrala ämbetsverken åter räknas postsparbanken, som visserligen själv står för sina tjänstemäns avlöning men får deras pension från statsverket. De övriga centrala ämbetsverken äro helt beroende av statsverket. Att kvinnor sedan länge och i allt större antal varit anställda i alla dessa verk, visste man ju förut. Men hur enormt antalet vuxit hade man kanske ej fullt klart för sig, förrän det visades genom Årstautställningens statistik.

En man av bondeståndet, Carl Johan Svensén från Kalmar län, är det som har äran av att i en motion vid 1862—63 års riksdag först ha fäst uppmärksamheten på möjligheten att använda kvinnor i statstjänst. Sedan han påpekat, att 1855 års statistik visade, att bland rikets folkmängd "befunno sig minst 283,578 flera kvinnkön inom den ålder, som berättigade till äktenskap, än män, som ägde samma berättigande", tillägger han, att det vore nödvändigt, att kvinnan frigjordes i arbete och förvärv. Hon måste berätti-

gas att använda sina krafter i allt, varigenom hon ärligt och sedligt samt i överensstämmelse med sin natur kunde förtjäna sitt ekonomiska oberoende. Såsom för kvinnor särskilt lämpliga befattningar föreslog han telegraf- och postexpeditörstjänster samt befattningar inom allmänna sjukvården.

Denna motion föranledde en riksdagens skrivelse av den 14 mars 1863 med förordande av rätt för kvinna att inneha anställning i det allmännas tjänst, och ungefär samtidigt avlät en enskild kvinna, fröken Lotten Lagerberg i Hjo, till telegrafstyrelsen en ansökan om rättighet till anställning vid telegrafverket. I sin svarsskrivelse av den 10 juli 1863 förklarade sig K. M:t icke kunna frångå sin förut uttalade mening, att en dylik anställning av kvinnor icke i allmänhet vore lämplig eller med telegrafverkets sanna fördel överensstämmande. Det tycks sålunda vara mot sin egen bestämda önskan som K. M:t dock sade sig vilja medgiva att särskilda förhållanden någon gång kunde förekomma, som kunde möjliggöra en kvinnas anställande, såsom t. ex. om en hustru eller syster anställdes vid en station, där mannen eller brodern vore tjänstgörande, "så att de utom stationen förekommande tjänstegöromålen utan svårighet skulle kunna besörjas". Det är för nutidsmänniskor ej lätt att för-

stå meningen med denna oro för de yttre göromålens skötsel genom en kvinna. Förmodligen ansågs det opassande, att en kvinna visade sig ute i tjänsteärenden, varför dessa borde ombesörjas av "mannen" eller "brodern".

Den ytterliga tveksamheten till trots gillade K. M:t dock slutligen den 30 december 1863 ett telegrafstyrelsens förslag att inrätta s. k. privata telegrafstationer, avsedda att huvudsakligen besätts av kvinnor och vid vilka avlöningen skulle bestridas uteslutande av kommuner och bolag. Och det var i Hjo som genom anställning vid en sådan privatstation den första kvinnliga telegrafisten, fröken Lotten Lagerberg, med ett årligt vederlag av 500 kr. belönades för sin djärvhet att söka anställning vid telegrafverket.

Redan 1865 inrättade staten emellertid själv en del stationer på mindre betydande orter, där föreståndarna blevo kvinnor med en avlöning av 800 kr. Och 1886 hade telegrafstyrelsen kommit underfund med att detta avlöningsbelopp var så ringa att "det förutsatte en synnerlig förmåga att inskränka sina levnadskostnader till minsta möjliga", varför styrelsen föreslog och fick K. M:ts medgivande att i sammanhang med inrättandet av 12 nya telegrafisttjänster höja lönen till 900 kr.

I allt större mängd ha sedan under årens lopp kvinnor vunnit inträde i telegrafens tjänst. Påfallande stark blev tillströmningen sedan år 1892 rikstelefonen införlivades med telegrafverket och dit medförde lokaltelefonisterna med en årlig avlöning för 6 $\frac{1}{2}$ timmars daglig tjänstgöring av 360, säger 360 kronor.

Visserligen fordrades och fordras ej ännu av telefonisterna annan utbildning än folkskola och "elevtid", men sannserligen kunde de inte dessutom ha behövt en grundlig kurs i svältkonst för att leva på denna inkomst! Fem år senare tillkommo interurban- och ännu tio år senare landstelefonisterna med 600 kr. i avlöning.

Vid 1913 års slut hade telegrafverkets kvinnliga personal uppgått till 632, varav 189 extra ordinarie och 443 ordinarie befattningshavare. Rikstelefonen sysselsatte vid samma tid icke mindre än 2,485 kvinnor, av vilka 1,636 extra ordinarie och 849 ordinarie anställda. Allt eftersom tiderna blivit dyrare och kvinnorna själva börjat våga ett och annat yrkande på drägligare levnadsvillkor, har, fastän alltid med många jämkningar och motförslag, framlagts och stadfästats nya propositioner om löneförhöjningar. Såsom ännu gällande kvarstår den år 1912 företagna löne-regleringen vid telegrafverket och rikstelefonen, då befattningar och avlöningar fastställdes enligt omstående tabell med pensionerna angivna enligt 1914 års riksdagsbeslut.

Vid telegrafverkets löne regleringar har hittills konkurrensen mellan "manliga" och "kvinnlige" löner icke varit särskilt framträdande, måhända därför att man där varit försiktig nog att förbehålla vissa tjänster för kvinnor. Utan en liten föregående särskild manipulation har detta dock icke kunnat gå för sig. Då man såsom ovan nämnts år 1886 inrättade flera telegrafisttjänster, förändrade man nämligen endast 12 förutvarande manliga assistentbefattningar

Befattning	Begynnel- selön Kr.	Slutlön Kr.	Utbildning	Daglig arbetstid timmar	Semester	Löneför- hållanden vid sjuk- dom	Pension vid 60 år Kr.	Extra förmåner
e. o. telegrafist -----	960	1,140	Realskola eller 8-kl.	7	—	—	—	
ord. ” -----	1,260	2,100	läroverk samt tele- grafist- examen.	7	1 månad	Full lön 45 dagar, se- dan avstås tjänstgör- ingspeng- arna.	1,500	Dyrortstill- lägg högst 225 kr.
kommissarie, 7:e löne- graden *) -----	1,050	1,350		8	”		1,500	
kommissarie, 6:e löne- graden *) -----	1,050	1,500		7	”		1,600	
kommissarie, 5:e löne- graden *) -----	1,050	1,800		7	”		1,800	Kv. kom- missarie har fri bo- stad, värme och ljus eller ock hyresbi- drag med högst 300 kronor.
e. o. kontorsskrivare ...	960	1,140	Intet fast- ställt men fordras all- mänbild- ning och kunskap i bokhålleri.	7	3 veckor	d:o		
ord. ” -----	1,260	1,950		7	1 månad		1,400	
lokaltelefonister e. o. be- fattning -----	600	840	Folkskola och elevtid	6—7	1/2 mån.	4/5 av avlö- ningen i högst 2 må- nader.		
landstelefonister e. o. be- fattning -----	660	840	d:o	6—7	”			
e. o. interurbantelefo- nister -----	720	900	d:o	6—7	”		900 kr. vid 55 år.	
ord. interurbantelefo- nister -----	960	1,380	d:o	6—7	1 månad	Se ord. tele- grafister o. kommissa- rier.		
vaktföreståndare -----	1,260	2,100	d:o	6—7	”		1,200 kr. vid 60 år.	

med 1,600 kronors avlöning till kvinnliga telegrafisttjänster om 900 kr. Detta kallade man att höja telegrafisternas avlöning med 100 kr.! Under assistenttiteln dölja sig emellertid än i dag manliga telegrafister med en lön av 1,800—2,400 kr. utom dyrortstillägget. Men man vann — utom besparingen — den fördelen, att åtminstone till namnet en bestämd gräns blev dragen mellan “manliga” och “kvinnliga” befattningar. Det uppstod inom verket så att säga en mans- och en kvinnosida.

* Dessa befattningar äro avsedda att i regel innehavas av kvinnor. Om manlig tjänsteman innehar sådan befattning, åtnjuter han samma avlöning. Denna kan genom den s. k. uppboordsprovisionen ganska väsentligt ökas, i medeltal för 7:e gradens kommissarier med 450 kr., för 6:e gradens med 790, för 5:e gradens med 1,300 om året. I enstaka fall kan den höja hela den årliga inkomsten till inemot 5,000 kr.

Vid statens järnvägar och i posten lämnar man däremot för såväl män som kvinnor med samma utbildning tillträde till vissa tjänster av samma grad. Lönevillkoren ställa sig emellertid väsentligt sämre för den kvinnliga än för den manliga tjänst innehavaren.

Såsom telegrafist med en avlöning av 870 kr. om året gjorde den första kvinnan år 1867 sitt inträde i statens järnvägars tjänst. Men varken då eller år 1874, när den första kvinnliga kontorskrivaren blev anställd mot ett årligt

vederlag av 1,200 kr., fanns någon skillnad i manliga och kvinnliga tjänstnehavares löner uttryckligen stipulerad i avlöningsreglementet. Vid statens järnvägar liksom vid telegrafväxte de kvinnliga tjänstemännens antal emellertid hastigt. Och det visade sig snart nog, att man alls inte behövde någon nådig taxa för att gripa sig an med att tillämpa lägre löner för kvinnliga än för manliga kontorsskrivare, Ty medan de senare år 1895 kunde komma till en slutlön av 2,400 kr., hade kvinnorna fått stanna vid 1,800 kr.

Efter ett par olika lönerregleringar, vid vilka försök ej saknats att ytterligare nedpressa de kvinnliga kontorsskrivarnas löner och varvid uttryckligen faststälts lägre avlöningar för kvinnliga än för manliga innehavare av samma slags befattning, te sig nu avlöningarna enligt nedanstående tabell.

De kvinnliga kontorsskrivarnas antal uppgick år 1913 till 228, varav 179 ordinarie. Bokhållartjänsterna äro endast 11, varför befodringsutsikterna just ej äro stora. Kontorsbiträdena utgöra tillsammans 49, varav 27 ordina-

Befattning	Begynnel- selön Kr.	Slutlön Kr.	Utbildning	Daglig arbetstid timmar	Semester	Löneför- hållanden vid sjuk- dom.	Pension Kr.	Extra förmåner	
<i>I Styrelsen:</i>									
e. o. kvinnlig kontors- skrivare.....	1,200	1,320	realskola	7	15 dagar	halv avlö- ning.	—	Visst antal fribiljetter pr år. Tjän- stemännen vid distrik- ten tri lä- kare och medicin.	
e. o. manlig kontors- skrivare.....			1,500	1,800	»	7	»		»
ord. kvinnlig kontors- skrivare.....	1,480	2,200	»	7	30 »	full lön 45 dagar:s:a år	70% av den lön ord. tjänsteman har vid av- gången, ökad med 20%. Kvin- nor avgå vid 60 års ålder, män vid 60-67 år.		
ord. manlig kontorsskri- vare			2,100	3,550	»	7			»
kvinnliga bokhållare ..	2,100	2,750	»	7	»	»			
manliga »	2,940	4,400	»	7	»	»			
<i>Vid distrikten:</i>									
e. o. kvinnlig kontors- skrivare.....	1,008	1,272	»	7	15 »	halv avlö- ning			
e. o. manlig kontors- skrivare.....			1,260	1,740	»	7	»		
ord. kvinnl. kontorsskri- vare	1,430	2,200	»	7	30 »	se styrel- sens tjän- stemän			
ord. manlig kontorsskri- vare			1,800	3,550	»	7	»		
e. o. kvinnligt kontors- biträde	Bestämmas av veder- börande befäl.		folkskola	8	5-15 dagar	»			
ord. kvinnligt kontors- biträde	1,008	1,600	»	8	15 »	full lön 45 dagar:s:a år			
ord. manligt kontorsbi- träde			1,200	2,280	»	8	»		

rie. Hela antalet kvinnor vid statens järnvägar voro vid 1913 års slut alltså 288 och utgjorde således en helt liten kår jämförd med telegrafens och rikstelefonens av sammanlagt 3,117 kvinnor bestående personal.

Riksdagsskrivelsen av den 14 mars 1863 hade särskilt rekommenderat postverket såsom varande i besittning av för kvinnor lämpliga befattningar. Men icke förrän 13 år senare, eller 1876, blev någon kvinna anställd i posten och då såsom extra biträde med en avlöning av 720 kr. Följde så år 1885 kvinnliga postexpeditörer eller föreståndare för 5:te eller 6:te klassens postkontor med samma lön som för män, men endast på förordnande samt utan ålders tillägg och pension. Och år 1892 förde riksdagen helt storartat de kvinnliga postexpeditörerna fram till alldeles sam-

ma rättigheter och förmåner som de manliga. Men de feta åren blevo ej flera än sju. Ty enligt 1899 års riksdagsbeslut ha kvinnorna sedermera i befattningar, som äro förmånliga nog för att sökas även av män, obönhörligt fått sig tilldelade "kvinnliga" löner. Vid 1913 års slut ställde sig aflöningsvillkoren som nedanstående tabell utvisar.

Postverkets kvinnliga befattningshavare utgjorde 1913 560 stycken, varav 223 extra ordinarie och 337 ordinarie, fördelade på 280 postexpeditörer, 27 1:sta postexpeditörer och 5 4:de kl:s postmästare. Till 3:e klassens postmästare hade ännu ingen kvinna blivit befordrad.

I sammanhang med redogörelsen för de centrala ämbetsverkens biträden återkommer jag i ett följande nummer till villkoren för de kvinnliga tjänstemännens befordran och inträde i äktenskap.

GERTRUD TÖRNELL.

Befattning	Begynnel- selön Kr.	Slutlön Kr.	Utbildning	Daglig arbets-tid timmar	Semester	Löneför- hållanden vid sjuk- dom	Pension Kr.	Extra förmåner					
e. o. kvinnl. postexpeditör	1,080	1,500	Realskola, 8-klassigt läroverk el. studentexa- men samt för 3:e kl. postmästare 21 må- naders postele- kurs med samma for- dringar för män och kvinnor.	Minst 7 timmar för alla.	Oviss	Under 6 må- nader $\frac{2}{3}$ av lönen + dyr- ortstillägg. Tjänstgör- ingspengar avstås.	—	Dyrortstill- lägg för kvinnor in- till 225 kr., för män in- till 450 kr.					
» manlig »		1,350							1,800	30 dagar för alla or- dinarie.			
kvinnl. postexpeditör	1,500	2,100			2,700				3,100	1,800	1,575		
manlig »	1,800	3,800											
kvinnl. 1:a postexpeditör	1,900	2,500			3,500				4,600	1,900			
manlig »	3,200	4,200											
kvinnl. postmästare å 4:e kl. (lägsta) postkontor	2,700	3,100			2,900				3,400	1,100			
manlig postmästare å 4:e kl. (lägsta) postkontor	3,500	4,600											
kvinnl. postmästare å 3:e kl. postkontor	2,900	3,400			3,800				5,000				
manlig postmästare å 3:e kl. postkontor	3,800	5,000											
e. o. kontorsbiträden end. kvinnl. -----	1,140	—			Ej fast- ställd.							1,100	Ortstillägg i Stockholm 150 kr., på övrige dyr- orter 100 kr.
ord. kontorsbiträden end. kvinnl. -----	1,200	1,650											

Fredrika-Bremer-Förbundet och äktenskapslagstiftningen.

Nedanstående skrivelse har genom förbundets styrelse avlåtits

Till Lagutskottet.

Med anledning av Kungl. Maj:ts nådiga proposition till innevarande års riksdag angående Lag om äktenskaps ingående och upplösning tillåter sig Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse att framställa några erinringar.

Först vilja vi dock uttrycka den största tillfredsställelse och djup tack-samhet för de förbättringar det nya lagförslaget innehåller, såväl i fråga om de principer, som varit ledande för desamma, som särskilt i fråga om den ställning gift kvinna i äktenskapet erhållit och den hänsyn som tagits till barnens ställning.

I jämförelse med de stora och omfattande förbättringar lagförslaget innebär kunna de erinringar vi härmed fram-lägga synas oväsentliga, men för kvinnorna hava de dock så stor räckvidd, att vi våga uttrycka den förhoppningen, att lagutskottet ville så vitt möjligt taga desamma i beaktande.

I lagförslagens 1 kap. 3 § stadgas, att då kvinna under trolovningen blivit hävdad av mannen och trolovningen sedan brytes huvudsakligen genom mannens skuld, skall mannen giva henne skäligt skadestånd. Med detta stadgande har avsetts att giva ersättning för de gamla, i vår nuvarande G. B. ännu kvarstående ofullkomnade äktenskapen, vilka ansetts böra försvinna. Vi anse även, att dessa ej försvara sin plats i en ny lagstiftning, och instämma i de motiv lagberedningen framlagt för desammas avskaffande.

I desamma ingår ett ekonomiskt moment, i det den för äkta hustru förklarade tillerkännes giftorätt i mannens bo. I lagförslaget har detta ekonomiska vederlag utbytt mot ett i varje fall särskilt avvägt skadestånd samt för den händelse trolovningen brytes genom mannens död och kvinnan är i behov av underhåll genom att hon erhåller skälig andel av hans kvarlåtenskap. I förstnämnda fall finna vi den föreslagna bestämmelsen innefatta en avgjord förbättring, ehuru det kan ifrågasättas, huruvida en rätt till skadestånd bör tillerkännas kvinna för så vitt icke barn blivit frukt av förbindelsen. Det danska förslaget har upptagit denna princip, och vi anse densamma hava fullt fog, enär mannen i så fall otvivelaktigt ådragit sig ökade förpliktelser, ej blott mot barnet utan även mot kvinnan.

I händelse av mannens frånfälle har kvinnans rätt till ersättning gjorts beroende därav att hon är i behov av underhåll. Detta kan emellertid komma att verka synnerligen orättvist, vilket vi vilja framhålla i och för den blivande slutliga lagstiftningen i ämnet. Vi anse det dock betänkligt att såsom i lagförslaget skett helt och hållet borttaga det moment av social upprättelse, som nu gällande bestämmelse om ofullkomnade äktenskap innebär. Erfarenheten har i många fall visat, att en sådan social upprättelse kan vara den förorättade och hennes barn till större verklig nytta än en ren penningersättning. Med anledning härav och med hänsyn jämväl till den av ålder hävdvunna uppfattning om ifrågavarande förbindelser, som förefinnes i vissa landsdelar

och inom vissa samhällslager, anse vi, att för trolovad moder den rätt till skadestånd, som enligt förslaget tillkommer en i trolovning hävdad kvinna för den händelse trolovningen genom mannens huvudsakliga vållande eller på grund av hans frånfalle brytes, bör kompletteras med en möjlighet till ideell upprättelse. En sådan upprättelse torde exempelvis kunna beredas genom en henne given rättighet att liksom barnet bära dess faders namn.

För styrkande av frånvaron av det äktenskapshinder lagförslaget upptager i fråga om smittosamma könssjukdomar har föreskrivits, att trolovad skall avgiva skriftlig försäkran på heder och samvete, att han, så vitt honom är veterligt, icke lider av könssjukdom i smittosamt skede. Det oavvisliga behovet av ett sådant äktenskapshinder, vilket måste uppställas i samhällets intresse och som är ägnat att i hög grad skärpa ansvarskänslan, fordrar givetvis avgivande av dylika intyg. Vi kunna överhuvudtaget ej anse, att dessa intygs avgivande innebär något för individen kränkande och än mindre att de skulle vara för kvinnan särskilt kränkande. Vi vilja fördenskull uttala vår gensaga mot en av herr K. J. Ekman väckt motion, varigenom kvinnorna skulle givas en särställning härvidlag.

Med avseende å de föreslagna bestämmelserna angående separation anse vi det önskvärt, att medling alltid skulle kunna äga rum. En med förstånd och välvilja företagen medling mellan oeniga makar har i talrika fall visat sig kunna åstadkomma en varaktig förlikning. Då vidare särskilt i de fall, där äktenskapet välsignats med barn, samhället bör göra allt för att förskona dessa från den olyckliga ställning, vari föräldrarnas skilsmässa försätter dem, kunna vi ej annat än med största tillfredsställelse hälsa förslagets bestämmelse om förut-

gången obligatorisk medling för beviljande av separation, när makarna äro därom ense, men skulle ock gärna se, att medling i en eller annan form kunde ovillkorligen föreskrivas jämväl i andra fall.

I fråga om rätt till underhåll efter skilsmässa stadgas i 6 kap. 22 § att underhållsbidrag ej må tillerkännas make, som huvudsakligen bär skulden till skillnaden. I de talrika fall, då den grundläggande orsaken till en mellan makarna inträdd söndring ej bevisligen kan läggas huvudsakligen den ena parten till last, torde, med stöd av gällande praxis och lagberedningens motivering, den huvudsakliga skulden ovillkorligen komma att läggas å den skillnadsökande. Detta kan komma att verka synnerligen hårt och orättvist. Vi anse därför, att i likhet med vad som är fallet vid separation, lagens stadgande ej bort givas förenämnda kategoriska avfattning, utan att det bort lämnas åt domstolens fria beprövande att ålägga utgivande av underhållsbidrag, för så vitt synnerliga skäl därtill äro.

*

Slutligen få vi ifrågasätta huruvida ej det i gällande lagstiftning förefintliga vitesförbudet för makar, vilka vunnit skillnad till säng och säte, att besöka varandra, borde bibehållas för makar, vilka vunnit separation. Nämnda vitesförbud har i många fall visat sig utgöra ett gott skydd för den svagare parten. Visserligen torde i grövre och bevisliga fall ansvar för hemfridsbrott kunna drabba den make, som under skillnadsåret eller under separation besöker den andre maken mot dennes vilja, men för övriga, lindrigare eller icke bevisliga, fall finnas möjligheter till trakasserier, mot vilka det nuvarande vitesförbudet åtminstone delvis utgör ett skyddsmedel.

Till lärarlönenämndens betänkande.

Styrelsen för Akademiskt bildade kvinnors förening inlämnade den 10 sistlidne månad en framställning till Kungl. Maj:t med anledning av lärarlönenämndens betänkande. Efter att ha erinrat om den av 1907 och 1909 årens riksdagar beslutade ändringen av § 28 regeringsformen, genom vilken grundlagsändring konungen erhöll rätt att utnämna och befordra infödda svenska kvinnor till lärarbefattningar vid statens läroanstalter, de teologiska lärartjänsterna vid universitetet likväl undantagna, till andra beställningar vid inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst samt till läkarbefattningar med tillämpning av grunder, som av konungen och riksdagen godkänts, framhåller styrelsen, att denna grundlagsändring ännu icke lett till något praktiskt resultat, då intet förslag till ifrågavarande grunder förelagts riksdagen. Genom lärarlönenämndens den 31 oktober 1914 avgivna betänkande har emellertid ett viktigt steg tagits i utredningen rörande kvinnors tillträde till lärartjänster vid rikets allmänna läroverk, högre lärarinneseminarier och statens folkskoleseminarier. Styrelsen ansluter sig till nämndens förslag rörande de tjänster, i vilka kvinnor må vinna anställning. Frågan om kvinnors tillträde till nämnda statstjänster har emellertid genom denna utredning sammanknutits med frågan om löneroglering för ifrågavarande lärartjänster. Då styrelsen fruktar, att den senare frågan ej torde komma att upptagas under nuvarande krisläge, hemställer styrelsen, att Kungl. Maj:t måtte, oberoende av lönerogleringsfrågan, snarast möjligt förelägga riksdagen förslag till grunder, med tillämpning av vilka infödd svensk kvinna må kunna utnännas och befordras till lärartjänster vid rikets allmänna läroverk, högre lärar-

inneseminarier och statens folkskoleseminarier.

Vad beträffar löneprinciperna anser styrelsen, att nämnden på ett övertygande sätt bevisat det berättigade i högre avlöning åt familjeförsörjare, men beklagar, att nämnden av vissa omständigheter, bl. a. den omilda kritik denna avlöningsprincip fått röna, icke genomgående vidhållit densamma utan föreslagit dess tillämpande endast på de kommunalt anställda lärarna. Detta är enligt styrelsens mening så mycket mer att beklaga, som principens tillämpning på de statsanställda lärarna skulle ha inneburit ett första steg till genomförande av ett rationellt avlöningssystem för statens befattningshavare.

Med avseende på förhållandet mellan de manliga och kvinnliga lärarnas löner ansluter sig styrelsen till nämndens förslag att sätta kvinnliga tjänstnehavares lön i matematisk relation till motsvarande manliga tjänstnehavares men tar bestämt avstånd från nämndens förslag att i fråga om de statsanställda lärarna ge högre lön åt alla män, vare sig de äro familjeförsörjare eller ej, lägre lön åt alla kvinnor, även om de äro familjeförsörjare. Styrelsen instämmer i den mening, som framförts av nämndens ledamot, fröken Sörensen, i särskilt yttrande till nämndens betänkande, att nämnden, då den icke ansett sig kunna med avseende på de statsanställda lärarna på ett rationellt sätt tillämpa principen om högre avlöning åt familjeförsörjare, hade bort lämna familjeförsörjningsfaktorn ur räkningen.

Styrelsen påpekar till sist betydelsen av att adjunktskompetenta lärarinnor vid såväl statssamskolor som kommunala mellanskolor erhålla sådana löneförmåner, att de, som önska kvarstanna vid dessa läroanstalter, icke av ekonomiska skäl skola se sig tvungna att söka anställning vid gossläroverk.

Årets Fredrika-Bremer-stipendier.

Från Fredrika-Bremer-Förbundets allmänna stipendiefond ha årets stipendier utdelats på följande sätt:

400 kr. till teol. stud. Maria Cronqvist med syfte att utbilda sig till kristendomslärlarinna (Stockholms stads stip.); 325 kr. till Majken Mörtberg för fortsatt utbildning till föreståndarinna för arbetsstuga (Norrbottens stip.); 260 kr. till Nanny Lundberg för barnmorskekurs (Västernorrlands stip.); 200 kr. till Elisabeth Larsson för kurs vid folkskoleseminarium (Västernorrlands stip.); 200 kr. till Augusta Nordgren för kurs vid folkskoleseminarium (Jämtlands stip.); 260 kr. till Anna Gumell för kurs vid folkskoleseminarium (Kopparbergs läns stip.); 225 kr. till fil. stud. Ebba Johanson för universitetsstudier (Västmanlands stip.); 200 kr. till Aina Wallén för utbildning i trädgårdsskötsel (Uppsala läns stip.); 225 kr. till Ester Enekvist för kurs vid Rimforsa landthushållningsskola och 225 kr. till Hilma Levander för sjukvårdskurs (båda Gotlands stip.); 225 kr. till eleven vid Gymn. Centr. Institutet Nina Jonsson (Blekinge stip.); 200 kr. till Ethel Hassellund för sjukvårdskurs (Älvsborgs stip.); 250 kr. vardera till eleverna vid folkskoleseminariet i Göteborg Elsa Björk och Thyra Samuelsson (Göteborgs och Bohus stip.); 260 kr. vardera till eleven vid Kungl. högre lärarinneseminariet Karin Nordin och eleven vid Sabbatsberg Stina Lanner (Skaraborgs stip.); 550 kr. till Greta Hasselberg för kurs vid Rimforsa (Östergötlands stip.); 300 kr. till Ingrid Karlsson för sjukvårdskurs (Södermanlands stip.); 250 kr. till Eugenia Paulin för kurs vid folkskoleseminarium (Södermanlands stip.); 325 kr. till Elsa Hellberg för kurs vid folkskoleseminarium (Stockholms läns stip.); 260 kr. till Margareta Hedenskog för kurs vid Kungl. högre lärarinneseminariet (Kalmar läns stip.); 270 kr. till Gerda Stenvall för sjukvårdskurs (Kronobergs läns stip.); 200 kr. till Lydia Bergh för sjukvårdskurs (Jönköpings läns stip.); 500 kr. till Lisa Carlsson och 300 kr. till Eva Lindgren båda för kurs vid Priv. högre lärarinneseminariet i Lund (Malmöhus stipendier); 200

kr. till Elisabeth Schultz för utbildning till organist (Kristianstads läns stip.); 200 kr. till Mirjam Myrin för kurs vid Hulda Lundins och Handarbetets Vänners slöjdseminarium (Värmlands stip.).

Från Johanna Kempes stipendiefond för kvinnor som studera medicin ha utdelats:

500 kr. till med. kand. Wenny Jansson och 400 kr. till med. kand. Hilma Nilsson.

Insända böcker.

Wahlström & Widstrand: **Två drottningar.** Englands uppstigande till världsherravälde 1558—1910 av *O. H. Dumrath*. — **Handbok i oljemålning av Gottfrid Kallstenius.** — **Trädskole-skötsel.** Utarbetad av *Gustaf Lind* och *John Grén*. — **Köksväxtodling av Gustaf Lind och Frans Liljewall.** — **Leva billigt i dyra tider.** Hushållsekonomi jämte kokbok av *Anna Ullman*.

Hugo Geber: **Ett starkt folk.** Intryck från Tyskland och tyska västfronten (december 1914 och januari 1915) av *Karl Hildebrand*. — **Islam fordom och nu.** Studier i Korantolkningens historia. Olaus-Petriföreläsningar av *Ignaz Goldziher*. Övers. av *Tor Andræ*. — **När stunderna växla och skrida.** Beträktelser, uppsatser och tal av *Nathan Söderblom*. — **Hvadan och hvart-hän.** Två föreläsningar om världskriget av *Rudolf Kjellén*.

Albert Bonnier: **Krig och kultur.** Socialpsykologiska dokumenter och iakttagelser från världskriget 1914—1915 av *Gustaf F. Steffen*. Del II. — **Offereld av Emil Zilliacus.** — **174 sätt att tillaga rätter av kalv av Sigrid Westfelt.** — **62 sätt att baka bröd och kakor av potatis** sammanställda av *D. F.* — **Det ljusa landet.** Dikter av *Gunnar Nordstrand*. — **Malm.** Skildringar nordanfrån. II. Bergets sång av *Ernst Didring*. — **Om människans ästhetiska fostran** av *Friedrich Schiller*. Övers. av Allan Bergstrand med förord av *Edv. Lehmann*. (Moderna tänkare. XI).

Harfva- lotteriet

till förmån för
Föreningen Självförsörjande Bildade
Kvinnors vilohem.

50,000 lotter à 2 kr. Vinstvärde 60,000 kr.

Bland de högsta vinsterna märkas

Möblemang till 3 rum och hall
m. m. 5,000, **Motorbåt** 3,000, **Pärl-
halsband** 2,100, **Flygel** 1,500 **Linne-
utstyr** 1,500, **Fullständig bords-
uppsättning** av nysilver och alpacca
1,300, **Motorcykel** 1,035, **Bibliotek**
1,000, **Pianino** 985 etc.

Lotter erhållas efter rekvisition märkt H
under adress **Harfvalotteriet, Skeppareg.
19, Stockholm**, antingen mot postförskott
eller mot förskottslikvid 2 kr. jämte kostnad för
porto och dragningslista (35 öre).

Anna Josephson,

v. ordf. i S. B. K:s styrelse.
Lotteriets föreståndare.

Högst beaktansvärd nyhet!

Chr. Collin:

Kampen om kärlek och konst.

Bemyndigad öfversättning jämte förord af
Cecilia Bååth-Holmberg.

Ur innehållet: Men den tid nalkas, då kvinnorna skola genomskåda sina undertryckares krigskonst. All den blodiga orätt, som ännu i alla "civiliserade länder öfvas mot kvinnorna", särskildt de lägre klassernas kvinnor, ropar mot himlen. Och då himlen gör det till vår sak att föra kampen, enär vi kunna det, om vi vilja — då ha vi väl rätt att säga, att det ropet återstudsar till jorden och ned till oss. **En större frihetskamp har aldrig kallat någon tids ungdom till uttryckning.** Kvinnornas sak skall utvidgas till att bli alla de ekonomiskt och socialt undertrycktas sak. Kvinnornas sak skall icke kunna gå framåt, om den icke som det stora målet har en broderlig samhällsordning i sikte.

A. V. Carlsons Förlag.

Kr. 2: 50.

A.-B. Nordiska Kompaniet.

Textilafdelningen Thyra Grafström, Stockholm.

Permanent utställning av färdiga och påbörjade arbeten samt material. Råd vid inredning av våningar m. m.

Undervisning

i Italiensk spets- och annan konstsöm.

Ständigt på lager därtill hörande material:

Svensk, Fransk och Bömisk Spetsstråd. Rikhaltigt urval av Spetsmönster.

ANNONSER FÖR HERTHA

upptagas av

Fröken Ingeborg Bergström.

Rikstel. 97 83 31 ÖSTERMALMSGATAN 31 Rikstel. 97 83

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS PLATSFÖRMEDLING.

Å platsförmedlingen finnas anmälda lärarinnor,
lektionsgivare, in- och utländska, kontorister,
värdinnor samt hushållsbiträden av olika slag.

Rikst. 27 62 **Platsförmedlingen är öppen kl. 12—4.** A. T. 48 16

Årgångar av Veckotidningen **DAGNY** 1908—1913

erhållas mot ett pris av kr. 2:50 för inb. ex., kr. 1:75 för häft. ex. å

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS BYRÅ,
48 Klarabergsgatan, 2 tr.

HEMTREVNAD

Praktisk tidning för hemmet

utgiven av **FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET**

Redaktör: FANNY EKENSTIERNA.

Utkommer med 40 åttasidiga n:r om året. Prenumerationspris: helt år kr. 1:80, halvår kr 1:—, kvartal kr. 0:60. Prenumeration sker å posten.

Innehåller berättelser och poem, levnadsteckningar, religiösa och etiska uppsatser, artiklar i diverse ämnen samt en rikhaltig praktisk avdelning.

Inbundna årgångar för 1912, 1913 och 1914 kr. 1:50 pr ex.

PRENUMERERA PÅ TIDSKRIFTEN **KONST**

utkommer under 1915 med 12 häften. Pris 4:50 praktupplagan —
2:75 vanl. upplagan.

Prenumeration mottages å Red., Blasieholmstorg 14, Stockholm, samt
hos rikets alla bokhandlare.

RIKT ILLUSTRERAD.

KONST OCH KONSTHANTVERK.

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven av **Fredrika-Bremer-Förbundet**.

Redaktör: **Ellen Kleman**.

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 3:50 varvid prenumeration sker direkt genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm**. **Icke-förbundsmedlemmar** prenumerera å närmaste postanstalt eller i bokhandel. Pris för postupplaga: $\frac{1}{4}$ år kr. 5:—; $\frac{1}{2}$ år kr. 2:75. — Lösnummer 35 öre. **Redaktion och expedition: 48 Klarabergsgatan II, Stockholm**. **Redaktionstid: måndagar, onsdagar och fredagar kl. 1—3**. Allm. T. 48 50, Riks 27 62. **Expeditionen: kl. 11—4 varje söckendag**. Allm. T. 48 16, Riks 27 62.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS SJUKKASSA

för bildade självförsörjande kvinnor.

Expeditionen: *Klarabergsgatan 48 II.*

OBS.! Öppen endast tisdagar och fredagar kl. $\frac{1}{2}$ 11— $\frac{1}{2}$ 1. OBS.!

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

==== BYRÅ ====

48 KLARABERGSGATAN 48

Rikstel. 27 62. Allm. tel. 48 16. Upplysningsbyrån Allm. tel. 48 50. Öppen: 11—4.

Upplysningar lämnas kostnadsfritt rörande kvinnliga arbetsområden, utbildningskurser, löneförhållanden m. m. För utredningar avgift enligt överenskommelse.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

SJUKSKÖTERSKEBYRÅ

25 TUNNELGATAN 25

Rikstelefon 68 98

Tel.-adr.: *Sköterskebyrån*.

Allm. telefon 82 11

Byrån mottager sjukbud hela dagen: pr telefon även nattetid.

Föreståndarinnan träffas säkrast $\frac{1}{2}$ 2— $\frac{1}{2}$ 4.

Innehåll:

Några tankar om flickskolan. Av *Anna Sondén*.

Kriget — en social strålkastare. Av *M. Anholm*.

Kvinnorna och kriget.

Glimtar utifrån.

Till kvinnorörelsens front. Av *Anna Kleman*.

Kvinnorna och arbetsproblemet. III. Kommunikationsverken. Av
Gertrud Törnell.

Fredrika-Bremer-Förbundet och äktenskapslagstiftningen.

Till lärarlönenämndens betänkande.

Årets Fredrika-Bremer-Förbundsstipendier.

SVEA VÄXT

landets förnämsta margarin.

Ledig annonsplats!